

Grijs, Groen & Gelukkig

Jaarverslag 2017

Inleiding

Met het programma Grijs, Groen & Gelukkig wil IVN met ondersteuning van de Nationale Postcode Loterij tienduizend ouderen een gelukkige oude dag bezorgen door hen de positieve effecten van de natuur te laten ervaren. Dit doen we door zorglocaties te adviseren over fysieke vergroening, door een natuurrijk activiteitenprogramma aan te bieden en door medewerkers en vrijwilligers te betrekken en trainen. Ook ondersteunen we onderzoek naar de impact van groen en delen we deze kennis en inzichten. Zo bouwen we samen met zorginstellingen, zorgverleners, mantelzorgers, vrijwilligers en omwonenden aan een duurzaam aanbod van natuurbeleving waarvan ouderen kunnen genieten.

Terugblik Grijs, Groen en Gelukkig

In 2015 werd IVN door de Nationale Postcode Loterij in de gelegenheid gesteld om te starten met het programma Grijs, Groen & Gelukkig. Een meerjarig programma gericht op vergroening van de ouderenzorg.

Samen met de branche

In het startjaar lag de focus op het verkennen en aangaan van een duurzame samenwerkingen met de zorgbranche. IVN verdiepte zich in de behoeften van de ouderenzorg en de basis werd gelegd voor samenwerking met diverse partners, waaronder brancheorganisatie ActiZ, Ned7, diverse onderzoekspartijen (waaronder Alterra en Fytagoras) en het Ministerie van Economische Zaken. Insteek van de partnerships was om samen te bouwen aan een portfolio van diverse Groene dagbestedingsactiviteiten, gekoppeld aan de inzet en betrokkenheid van vrijwilligers en geïnteresseerde organisaties uit de omgeving van zorglocaties. Tegelijkertijd werd een communicatiestrategie uitgewerkt om het programma breed bekend te maken. Eind 2015 werd met een eerste koploper, Stichting Hervormd Centrum Pennemes in Zaandam, een samenwerkingstraject gestart.

Het bouwen van een netwerk

Het jaar 2016 stond in het teken van werven en selecteren van geïnteresseerde zorgpartners voor samenwerking binnen ons programma: het bouwen van een netwerk. Meer dan honderd instellingen toonden interesse. Vanuit persoonlijke selectiegesprekken werden die instellingen geselecteerd waarmee IVN een goede start kon maken. Gekeken werd naar het beleid van de instelling: in hoeverre is groen en natuurbeleving daadwerkelijk een wens en wordt dit ook bestuurlijk gedragen? Ook werd gesproken over de mate waarin de instelling zelf wilde investeren door in menskracht én financieel bij te dragen aan een samenwerkingstraject. Vanuit het fonds van de Nationale Postcode Loterij kon IVN elke koploper een substantiële bijdrage aanbieden, maar daarnaast werd co-financiering voorwaardelijk gesteld. In een aantal gevallen werd deze gevonden in het programma van toenmalig staatssecretaris Van Rijn: 'Waardigheid en Trots'. Daarnaast startte IVN met een ondersteuningsprogramma fondsenwerving, om samen met partners te zoeken naar aanvullende middelen voor het samenwerkingsverband.

Eind 2016 was een samenwerkingsverband gestart op 35 zorglocaties (22 zorgorganisaties of zorgkoepels). Hiermee was een bedrag van € 1.009.000 gemoeid, waarvan € 500.400 was ingebracht als co-financiering. De eerste groene activiteiten werden opgestart.

Aan de slag

In 2017, het derde jaar van Grijs, Groen & Gelukkig, lag de focus op het uitvoeren van de acties uit de eind 2016 afgesloten samenwerkingsovereenkomsten en uitbreiding naar nieuwe locaties. Het aantal geïnteresseerde partijen bleef groeien en er werden dit jaar met diverse nieuwe zorgorganisaties afspraken gemaakt. Per begin 2018 werkt IVN op 65 zorglocaties aan een vergroeningstraject. Daarnaast intensiverden we de samenwerking met onze IVN afdelingen die lokaal met diverse natuurbelevingsactiviteiten op nog eens ruim 50 zorglocaties bijdragen aan vergroening van de ouderenzorg.

IVN deed in 2017 vele mooie ervaringen op met het in de praktijk vorm geven aan onze missie om met natuurbeleving ouderen een gelukkige oude dag te bezorgen. Zo ondersteunde IVN bij het fysiek vergroenen van de leefomgeving van de ouderen, organiseerden we samen met zorgmedewerkers vele groene activiteiten voor ouderen en trainden we enkele honderden vrijwilligers, mantelzorgers en zorg-medewerkers.

Met de samenwerkingsovereenkomsten die per begin 2018 zijn getekend is een totaal bedrag van € 1.503.900 gemoeid, waarvan € 872.900 werd ingebracht vanuit de sector, door de zorginstellingen, vanuit Waardigheid en Trots of vanuit samen met de zorglocatie aangeschreven fondsen. IVN heeft daarmee ruimschoots de co-financiering kunnen realiseren zoals beoogd in de aanvraag.

'Ik ben zeer positief verrast door de belangstelling van ouderenzorginstellingen voor de positieve werking van groen. Natuur wordt gezien als een medicijn zonder bijwerkingen. Dat is een mooi gegeven in deze tijd.'

Jelle de Jong, Algemeen directeur IVN

Veranderende aard van de zorg

Ontwikkelingen in de ouderenzorg waren niet altijd ondersteunend in de zoektocht naar een optimale samenwerking. Bij veel zorgorganisaties werden reorganisaties doorgevoerd en in een aantal gevallen werd de uitvoering van activiteiten uitgesteld. Tegelijkertijd veranderde onder invloed van landelijk beleid de samenstelling van bewoners van intramurale zorg, de sector binnen de ouderenzorg waarop we ons vanuit ons programma vooral op hebben gericht. Bij de intramurale zorg kwam een zwaardere zorgvraag te liggen waar men met minder mensen uitvoering aan moet geven.

Veranderende aard van de zorg intramuraal:

- minder mensen
- zwaardere zorgvraag
- discussie over handen aan het bed
- zelfsturende teams

Partners en samenwerking

Nieuwe zorgpartners

In 2017 heeft IVN nog gebruik kunnen maken van de middelen van de Nationale Postcode Loterij om nieuwe zorgpartners een bijdrage in de financiering aan te bieden. Steeds meer werd in gesprekken met de zorgorganisaties de nadruk gelegd op de noodzaak van financiering vanuit de zorgorganisatie zelf, of vanuit gezamenlijk te vinden financiering. Dit draagt tevens bij aan de betrokkenheid van de zorginstelling. In 2017 bood het programma 'Waardigheid en Trots' van VWS nog steeds mogelijkheden om deze co-financiering vanuit de instelling mogelijk te maken. In toenemende mate investeerde IVN samen met zorgorganisaties in het zoeken naar aanvullende financiering, zoals bij provincies, het Oranjefonds, RCOAK, Fonds Nuts Ohra, Agis Zorginnovatiefonds etc. Om Grijs, Groen & Gelukkig ook in de komende jaren door te laten lopen, zal fondsenwerving een belangrijke rol blijven spelen.

De bouw van een community Natuur en Gezondheid

In 2017 is er actief gebouwd aan een landelijke community Natuur en Gezondheid, met als basis het groeiende netwerk van Grijs, Groen & Gelukkig. Samen met Actiz is een pilot gedaan voor een digitaal platform dat echter niet tot de gewenste uitwisseling heeft geleid. Veel relevanter daarin zijn de regionale uitwisselingsbijeenkomsten die in enkele regio's zijn georganiseerd en de landelijke conferentie in november 2017. De in 2017 opgestarte maandelijkse nieuwsbrief vormt tevens een belangrijke drager, deze bedient inmiddels een netwerk van 1.230 geïnteresseerden.

Een nog relatief kleine maar niet onbelangrijke groep binnen de community wordt gevormd de IVN vrijwillige achterban dat zich wil inzetten voor natuurbeleving in de zorg. De groeiende aandacht voor de belangrijke rol die groen en natuurbeleving speelt in positieve gezondheid draagt daar zeker aan bij. In december werd voor de vrijwilligers van IVN een speciale conferentie georganiseerd om ervaringen uit te wisselen en krachten te bundelen. Steeds meer afdelingen van IVN geven vorm en inhoud aan concrete activiteiten, juist ook in de ouderenzorg. In 2018 willen we de samenwerking verder versterken.

ActiZ en NED7

De brancheorganisatie Actiz is in 2017 opnieuw een belangrijke partner gebleken. Het uitgebreide netwerk van deze organisatie in de zorg betekent voor IVN een ingang tot het netwerk, terwijl IVN's programma Grijs Groen & Gelukkig bijdraagt aan de invulling van één van de manieren om met aandacht voor de behoeften en wensen van de ouderen, te zorgen voor een gelukkige oude dag. Concreet adviseerde een medewerker van ActiZ ons bij de invulling van het programma en speelde de nieuwe directeur van de brancheorganisatie een rol op de conferentie in het najaar.

Het interactieve en cross-mediale platform Ned7 dat enkele jaren geleden vanuit ActiZ is opgezet bood ook in 2017 de optie om het programma Grijs, Groen & Gelukkig zichtbaar te maken voor de sector. Diverse artikelen en filmpjes werden op dit platform gepubliceerd en gedeeld.

Waardigheid en Trots

In verschillende samenwerkingsverbanden met zorglocaties speelde het programma Waardigheid en Trots van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) een ondersteunende rol. Dit vernieuwingsprogramma bood aan veel locaties financiële ruimte om meer cliëntgericht te werken, onder andere op het gebied van groen en natuur. Een thema-coördinator van het programma nam deel aan de conferentie in november.

Coalitie Erbij

IVN is eind 2017 onderdeel geworden van de landelijke Coalitie Erbij, waarin specifiek aandacht wordt gegeven aan het groeiende probleem van eenzaamheid, juist ook onder ouderen. IVN verzorgde begin 2018 een workshop op de Algemene Ledenvergadering van de Coalitie over het programma Grijs, Groen & Gelukkig. In 2018 zal onderzocht worden op welke wijze concrete activiteiten voor ouderen een bijdrage kunnen leveren aan het tegengaan van eenzaamheid.

Zorgpartners per begin 2018

Naam zorginstelling	Locatie(s) indien van toepassing	Plaats
St. Herv. Centrum Pennemes		Zaandam
ViVa! Zorggroep	Forum II	Heerhugowaard
	Sint Agnes	Heemskerk
	Waterrijck	Heemskerk
Van Hollant	Zorgvilla Van Hollant Craenenbroeck	Heiloo
Stichting Brentano	Nieuw Vredeveld	Amstelveen
Amstelring	Het Schouw	Amsterdam
Zorggroep Amsterdam Oost		Amsterdam
De Zorgcirkel	Molentocht	Purmerend
	Viervorst	Purmerend
	Zuidland	Purmerend
	De Meermin	Edam
SWZP	De Rusthoeve	Purmerend
Cordaan	Hof van Sloten	Amsterdam
Axion Continu	IJsselwaerde	IJsselstein
Lyvore		Amersfoort
Vecht en IJssel	Ewoud	IJsselstein
Amsta	De Poort	Amsterdam
	Hoofdkantoor	Amsterdam
Zorgcentrum Mennistenerf		Zaandam
Sûnenz ZuidOostZorg	Neibertilla	Drachten
Kwadrantgroep	Swettehiem (Palet)	Leeuwarden
	Greunshiem (Palet)	Leeuwarden
	De Stelp (Elkander)	Hollum
Treant Zorggroep	Holdert	Emmen
	Weidesteyn	Hoogeveen
	Tonckenshuys	Zuidwolde
Meriant	LindeStede	Wolvega
	BerkenStede	Wolvega
Woonzorg De Berkenhof	De Berkenhof	Havelte
Dignis Lentis	De Wiekslag	Norg
	De Duinstee	Eelde
De Zijlen	Hamsterborg	Middelstum
De ZorgZaak	Huize De Eik	Slagharen

Zorgpartners per begin 2018 (vervolg)

Naam zorginstelling	Locatie(s) indien van toepassing	Plaats
Zorgspectrum het Zand	Het Wooldhuis	Heino
	De Berghorst	Staphorst
	De Hulstkampen te Nieuwleusen	Nieuwleusen
	Het Weijtendaal te Wijhe	Wijhe
	Zandhove te Zwolle	Zwolle
Zorggroep Raalte	Angeli Custodes, Raalte	Raalte
De Posten	De Posten (hoofdlocatie)	Enschede
	Erve Leppink	Enschede
Zorggroep Apeldoorn	Casa Bonita	Apeldoorn
Linge's Zorglandgoed	Linge's Zorglandgoed, Rumpt	Geldermalsen
Woonzorg Flevoland	De Hanzeborg	Lelystad
Zorgerf Putten	Zorgerf Buiten-verblijf	Putten
	Zorgerf Buiten-land	Putten
Beweging 3.0	De Pol	Nijkerk
Ruitersbos	Ruitersbos	Breda
Vitalis Heerlen	Parc Imstenrade	Heerlen
Vitalis Eindhoven	Brunswijck	Eindhoven
Maasduinen	Vossenbergh	Kaatsheuvel
Zorgstichting 't Heem	Torentjeshoef	Berkel-Enschot
	Leyenhof	Helvoirt
	Haarensteyn	Haaren
	Eikelaar	Udenhout
Land van Horne	St Elisabeth	Haalen
	St. Joseph	Nederweert
Elde Groep	Zorgexpertisehuis Liduina	Boxtel
Pieter van Foreest	Pieters Kamerhuis	Delft
Het Parkhuis	Het Parkhuis	Dordrecht
	Het Dijckhuis	Dordrecht
	Het Polderhuis	Dordrecht
	Het Parkhoff	Dordrecht
	Het Merwehuis	Dordrecht
Libertas Leiden	Lorentzhof, Leiden	Leiden
Marente	Bernardus	Sassenheim
	Bolero	Voorhout
Zorggroep Ter Weel	Ter Weel	Goes

Vergroening in de praktijk

Vergroening in de praktijk

Met het programma Grijs, Groen & Gelukkig zet IVN zich in om ouderen een gelukkige oude dag bezorgen door hen de positieve effecten van de natuur te laten ervaren. Dit doen we door:

- de omgeving in en rondom de zorginstelling fysiek te vergroenen,
- een natuurlijk activiteitenprogramma te bieden,
- en door het trainen en activeren van zorgverleners, mantelzorgers en vrijwilligers.

Per locatie maken we bij het aangaan van de samenwerking een voorstel op maat waarin een of meerdere van deze componenten zijn opgenomen.

Ontwikkeling van het aanbod

Op basis van de ervaringen uit 2017 blijkt dat samenwerken per locatie altijd maatwerk betreft: goed inspeland op de wensen en mogelijkheden lokaal. IVN ontwikkelde daarom een 'instap-aanbod', waarin een duurzame samenwerking stapsgewijs tot stand kan komen. Als start vindt een inventarisatie van mogelijkheden en wensen plaats (een zogeheten 'groenscan'), direct gekoppeld aan een concrete activiteit (bijvoorbeeld de inzet van de Natuurkoffer samen met de IVN afdeling). Daarnaast bleken de in 2016 ontwikkelde trainingen voor zorgmedewerkers en vrijwilligers van groot belang. Deze werden in 2017 tientallen keren georganiseerd en op maat vorm gegeven. De trainingen zorgen voor draagvlak binnen de organisatie, maar ook voor concrete handreikingen voor zorgmedewerkers om in de dagelijkse werkpraktijk natuurbeleving te bieden aan de ouderen.

Fysieke vergroening

In vrijwel alle samenwerkingstrajecten zit een element van fysieke vergroening. In sommige gevallen gaat het om vergroening binnenshuis door het aanbrengen van plantmateriaal in de binnenruimte (zoals een plantenwand) of door het aanbrengen van posters of foto's van natuur. In samenwerking met Fytagoras Plant Science en Wageningen Environmental Research (voorheen Alterra) wordt onderzoek gedaan naar de werking van de plantenwanden. In 2017 zijn er op 7 zorglocaties, die partner zijn van IVN, plantenwanden aangelegd, gekoppeld aan onderzoek. [Bekijk de video](#)

In veel gevallen kiest de locatie voor vergroening van de fysieke buitenruimte, gekoppeld aan het bieden van natuurbeleving buiten op het terrein van de instelling. Denk aan een moestuin op hoogte, een pluk- of beleeftuin en het houden van dieren. In 2017 werd in dit kader veel gesproken met diverse (koepels) van hoveniersbedrijven. Zo werd samen met NL Greenlabel, (een platform van bedrijven voor een duurzame en groene leefomgeving) een inspiratiedocument uitgewerkt.

'Als je 's ochtends de deur open doet, komt het groen je al helemaal tegemoet.'

Mevrouw de Jong, 82 jaar, bewoonster de Posten Enschede, over de nieuwe plantenwand

Groene dagbesteding

In 2017 kreeg het aanbod van groene dagbestedingsactiviteiten vanuit Grijs, Groen & Gelukkig steeds meer vorm. Daarbij werd gezocht naar de mogelijkheden om een bepaalde activiteit lokaal te borgen door deze te organiseren in samenwerking met een lokale partner: de IVN-afdeling, de hengelsportvereniging, de lokale Groeien-Bloei, een kinderboerderij, een lagere school etc. We werken er steeds naar toe om bepaalde activiteiten met enige regelmaat te laten terugkomen, bv elk kwartaal. Onze rol vanuit IVN als organiserende partij wordt steeds kleiner, en binnen de instelling kunnen zorgmedewerkers en externe partijen direct tot afspraken komen. Een specifieke activiteit die met enige regelmaat herhaald kan worden maakt het voor zowel de bewoners als het zorgpersoneel of een andere partij die ondersteund bij de uitvoering, makkelijker en leuker.

Naast de specifieke activiteiten die onderdeel gaan vormen van de kalender dagbesteding van een zorglocatie, bleken juist ook kleine doe-dingen die onderdeel kunnen vormen van de dagelijkse praktijk van zorgmedewerkers van groot belang. Omdat er grote behoefte is aan meer kennis en concrete ideeetjes voor kleine, korte natuurideetjes, is in samenwerking met Tringa Painings besloten een boek samen te stellen met alle werkvormen die op dit vlak zijn te vinden. Het boek gaat 'Alle ouderen naar buiten' heten en zal in het najaar van 2018 worden uitgegeven.

Visserslatijn

Een kanjer van een karper en een knoeperd van een snoek. Het is de visserstaal die vaak naar boven komt drijven als ouderen samen een dagje vissen met iemand van de hengelsportvereniging. Dan duiken er ook allerlei mooie visverhalen van vroeger op. Met de activiteiten van Visserslatijn maakt IVN vissen voor ouderen weer toegankelijk. Projectleider Wim Meijberg: 'Je knoopt de hengelsport aan de zorg. Dan snijdt het mes aan twee kanten. De hengelsport krijgt meer maatschappelijk draagvlak en de zorg krijgt een bijdrage aan het welzijn van bewoners.' Bij de visuitjes zijn kinderen ook welkom en worden de jeugdleden van de plaatselijke vereniging uitgenodigd. In Drenthe vinden er jaarlijks twee tot drie vismiddagen plaats en zijn er ook binnen het verzorgingstehuis bijeenkomsten met het thema 'natuur aan de waterkant' voor een kleine 100 bewoners.

Scootmobieltochten en korte wandelingen

Een dekentje halen voor negentigjarige mevrouw die écht nog langer buiten wil blijven. Daaraan merkte Stella Venema van IVN Zeeland dat de natuurtochten voor in totaal 60 mensen met een beperking goed aansloegen. In 2017 konden mensen tijdens de Oosterscheldeweek in een scootmobiel mee met een lange tocht van 1,5 tot 2 uur, een gids reed er op de fiets naast. Voor mensen met een beperking, van een rolstoel tot het syndroom van Down, was

Voorbeelden van activiteiten uit het Grijs, Groen en Gelukkig portfolio:

- Natuurkoffer
- Biowalking voor ouderen
- Visserslatijn
- Mantelzorgdagen
- Boerderijbezoek
- Dierentuin bezoek
- Zonnebloemen kweken
- Bomen Schilderen
- Geurenlotto
- Natuurbingo
- Fysieke vergroening in de vorm van een plantenwand, daktuin, beleeftuin, etc
- Tuinkaart voor de eigen tuin
- Training Natuurbeleving voor mensen met dementie

er een korte wandeling waarin zoveel mogelijk zintuigen werden geprikkeld. Bij een mooi uitkijkpunt over de Oosterschelde vertelde iemand over het weer. Een tweede verteller had zelfgemaakte zeewierkruidenboter bij zich en een stoofpotje van gans. Een derde bracht schelpen en vogelschedels mee om te voelen. IVN organiseerde de tochten samen met Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Nationaal Park Oosterschelde. De Rotary jeugdclub hielp met het duwen van rolstoelen.

Trainingen

In 2017 zijn op diverse locaties trainingen gegeven:

- 8 keer de basistraining Grijs, Groen & Gelukkig voor zorgprofessionals.
- 35 keer de training Natuur doet goed, ook voor mensen met dementie specifiek voor (zorg) vrijwilligers en mantelzorgers.
- 12 keer een training in het kader van het programma Groen Verbindt (mede door IVN verzorgd).

‘We hebben geleerd om van niets iets te maken. Het was geweldig om te zien wat ze gemaakt hadden.’

Gerry Vissers, Mantelzorger, over de training Natuur doet goed

Training Natuur doet goed, ook voor mensen met dementie

Mensen met dementie zijn steeds minder gevoelig voor woorden, maar des te gevoeliger voor zintuigelijke prikkels. Gelukkig leent de natuur zich er bij uitstek voor om dingen te horen, voelen en ruiken. Daarom biedt IVN een training om natuurbeleving voor mensen met dementie te stimuleren. De training voor mantelzorgers, vrijwilligers en professionals werd in 2017 35 keer gegeven aan in totaal zo’n 500 mensen. Dat geeft een leuke olievlekwerking als nieuw opgedane ideeën zich verspreiden. Een van de zorginstellingen legt nu bijvoorbeeld kartonnetjes met tweezijdig plakband klaar waarmee mensen tijdens een wandeling mooie natuurschilderijen kunnen maken. ‘Nu hebben we samen echt iets te doen en is ons contact veel gelijkwaardiger’, vertelt een dochter over de bezoeken aan haar moeder. [Bekijk de video.](#)

Onderzoek

Onderzoek: van zachte verhalen naar harde cijfers

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat genieten van de natuur, bewegen in de natuur en de sociale ontmoetingen die plaatsvinden tijdens natuurbeleving een positief effect hebben op de gezondheid en het welzijn van ouderen. Helaas is de praktijk voor veel ouderen in zorgcentra vaak nog anders: 1 op de 10 tehuisbewoners komt helemaal nooit buiten, en 1 op de 5 minder dan één keer per maand en bijna 1 op de 3 bewoners van verpleeg- en verzorgingshuizen in Nederland is eenzaam. (Bronnen: Nivel, Ouderenfonds, TNO)

Alleen door concreet bewijs maken we grotere kans dat groen- en natuurbeleving structureel erkend wordt als essentieel in de zorg. Vanuit Grijs, Groen en Gelukkig participeren we daarom actief in diverse onderzoeksprojecten. Hieronder een update over een aantal lopende onderzoeken uit 2017.

Planten voor een gezond binnenklimaat

IVN is partner in het onderzoeksproject van de WUR en Fytagogas over de mogelijke bijdrage van planten aan een gezonder en prettiger binnenklimaat. Dit onderzoek (zie <https://www.wur.nl/nl/project/Planten-voor-een-prima-binnenklimaat.htm>) wordt uitgevoerd bij 7 zorglocaties (partners van IVN), en daarnaast ook binnen de kantoorruimte van een aantal bedrijven.

In de loop van het onderzoek bleek het niet altijd even eenvoudig om de wetenschappelijke borging in de bijzondere praktijk van zorglocaties te realiseren. Een standaard controlemeting bleek niet altijd mogelijk, en voor de invloed op welbevinden waren de onderzoekers afhankelijk van de perceptie en beschikbare tijd van zorgmedewerkers.

Wel is vast te stellen dat de plantenwanden in algemene zin zeer positief worden ontvangen, en verschillende instellingen hebben besloten om extra planten aan te gaan schaffen en ook te gaan plaatsen in huiskamers die niet meededen aan het onderzoek.

De resultaten van het onderzoek worden eind 2018 verwacht.

Stressreductie

IVN deed met de VU onderzoek naar stressreductie in een groene omgeving bij ouderen, mantelzorgers en medewerkers. Uiteindelijk is naar verschillende condities gekeken (wandelen onder begeleiding van een gids, wandelen met een kaartje, niet-wandelen en natuur via virtual reality). De eindresultaten komen in 2018 maar een eerste resultaat laat al zien dat dat mensen enorm ontstressen als ze blootgesteld worden aan natuurbeleving.

Groene dagbesteding

Het onderzoeksproject dat IVN doet met de WUR en RIVM over groene dagbesteding bij thuiswonende ouderen is in 2017 vrijwel helemaal afgerond. De resultaten worden in 2018 verwerkt tot een eindrapportage. Nu al blijkt dat gebruikers van groene dagbesteding veel waarde ervaren.

Een platform voor onderzoek

Op verschillende manieren heeft IVN aandacht gegeneerd voor de bewezen effecten van groene zorg:

- In 2017 zijn we gestart met een maandelijkse nieuwsbrief over Natuur en Gezondheid. Niet alleen inspirerende voorbeelden krijgen hierin aandacht, maar ook onderzoeksresultaten. Iedere maand stond een onderzoek of onderzoeker centraal en deelden we belangrijke publicaties met de 1230 ontvangers van de nieuwsbrief.
- De diverse onderzoekers kregen een platform op de conferentie Natuur & Gezondheid dat in november plaatsvond in Nijkerk bij zorgcentrum De Pol. Zo vertelde prof. dr. Agnes van den Berg over de bewezen heilzame effecten van groene zorg aan de circa 150 aanwezigen.
- Tenslotte werden onderzoeksinzichten en updates gedeeld door onze communicatiepartners ActiZ (via haar nieuwsbrieven aan ruim 24.000 ontvangers) en Waardigheid en Trots (via haar nieuwsbrieven aan bijna 7.000 ontvangers).

Communicatie

Pers en publiciteit

In 2017 heeft Grijs, Groen en Gelukkig de nodige positieve exposure gehad bij een breed Nederlands publiek:

- Een item op nationale TV tijdens het programma '1 tegen 100' op 8 september 2017. Kijkers: 1.304.000, Kijkdichtheid: 8,3. Marktaandeel: 23,5.
- In print werd Grijs, Groen & Gelukkig met name op gepikt in regionale en lokale printmedia, passend bij de focus op lokale activiteiten. Grijs, Groen & Gelukkig werd genoemd in: Alphens Nieuwsblad, De Twentsche Courant Tubantia, De Stentor, AD/Groene Hart, de Gelderlander, Reformatorisch Dagblad, AD/Haagsche Courant, Brabants Dagblad, Delftse Post Editie, Het Stadsblad, AD/Rotterdams Dagblad en het Puttens Weekblad.
- De in 2017 gestarte maandelijkse nieuwsbrief Natuur & Gezondheid heeft inmiddels eind 2017 zo'n 1230 ontvangers. De openratio (CTO) van de laatste nieuwsbrief in 2017 was 55,39% en het aantal doorkliks (CTR) 15,19%. Daarmee scoort hij ruim boven het gemiddelde. Volgens de e-mail benchmark 2017 van E-village is de gemiddeld CTO in de goede doelen branche 32% en CTR voor de goede doelen branche 7,84% gemiddeld.
- Er zijn vijf filmpjes gemaakt in 2017 door IVN (In totaal 2115 weergaven), plus nog twee video's opgenomen die in 2018 live gaan. De video content gaan we in 2018 nog verder aanjagen door het inzetten van advertising budget.
- Op Social media kwam het thema ook tot leven:
  - o Mini-campagne met meerdere (gesponsorde) berichten op Facebook en Instagram rondom de fotowedstrijd: totaal bereik 119.353, 168.665 weergaven en 4000 unieke kliks op de berichten.
  - o Mini-campagne rondom de conferentie Natuur & Gezondheid op Facebook: totaal bereik was 28.421 en 73.075 weergaven.
  - o Op Twitter zijn in 2017 er 37 posts op Twitter geweest met #GrijsGroenGelukkig. [Die leverden 288 likes en retweets op.](#)

Fotowedstrijd: publieksactivatie GGG

Als onderdeel van het programma Grijs, Groen & Gelukkig organiseerden we in het najaar van 2017 een fotowedstrijd samen met onze deelnemende zorglocaties. Doel van de foto-wedstrijd is om natuur naar binnen te halen. Onderzoek laat zien dat het kijken naar natuur al een positieve invloed op het welzijn kan hebben. Bovendien is het voor ouderen die slecht ter been zijn een manier om toch de natuur te beleven.

De foto-actie was voor IVN tevens een kans om meer bekendheid onder het bredere Nederlandse publiek genereren voor Grijs, Groen & Gelukkig en de waarde van groen voor de ouderenzorg. De schilderijen geven de locaties naast een stukje natuur ook permanente zichtbaarheid voor hun deelname aan Grijs, Groen & Gelukkig en de samenwerking met IVN.

Resultaten fotowedstrijd:

- 40 GGG zorglocaties reageerden enthousiast op de oproep om mee te doen aan deze fotowedstrijd. Op 40 locaties kunnen ouderen, medewerkers en bezoekers nu genie-ten van een stukje natuur binnen.
- Meer dan 1000 enthousiaste (hobby)fotografen name deel aan deze wedstrijd en zonden één of meerdere foto's in.
- Het bereik van de social campagne was hoog: 119.353 personen hebben een bericht minstens een maal zien langskomen.
- IVN sloot een sponsordeal met HEMA waardoor we de afdrucken op hoogwaardig plexiglas (inclusief verzenden) kosteloos konden aanbieden. Ook konden we op de conferentie Natuur & Gezondheid een expositie doen met 13 provinciewinnaars. Een erg sympathieke samenwerking die een waarde van zo'n € 11.000,- vertegenwoordigt.

Conferentie

Op donderdag 16 november vond in Nijkerk op locatie van Woonzorgcentrum De Pol van Beweging 3.0 de conferentie Natuur & Gezondheid plaats. Op deze dag kwamen circa 150 geïnteresseerden bijeen die zich in willen zetten voor een groene transitie in de zorg. TIJD AANPASSEN Het gaat hierbij om natuurinterventies in de binnen- én buitenruimte, door middel van planten, dieren, natuurbeleving, kunst en educatie. Dat is precies wat de gasten vandaag zelf hebben ervaren.

In het plenaire programma deelt Jelle de Jong (Algemeen directeur IVN) rapt zijn visie over de vergroening van de gezondheidszorg. Hij benadrukt dat de natuur bijdraagt aan jezelf kunnen zijn. Dat de positiviteit over de invloed van natuur op mensen, ook wetenschappelijk wordt ondersteund, blijkt wel

uit het inspirerende verhaal van keynote spreker prof. dr. Agnes van den Berg. Ze is hoogleraar natuurbeleving en vergelijkt de 'jonge' natuurlijke fase, waarin we ontdekken hoe het is om buiten te spelen en op blote voeten te lopen, met de fase waarin de meeste ouderen zich bevinden. 'Er worden niet veel nieuwe herinneringen gemaakt, maar juist opgehaald,' zegt ze. Ouderen ervaren een gevoel van veiligheid, geborgenheid en positiviteit in een natuurlijke omgeving. Ze krijgen meer eigenwaarde en voelen zich minder eenzaam.

Naast de plenaire sessies is er gedurende de conferentie gelegenheid om deel te nemen aan een diversiteit aan workshops zoals: cliëntgericht groen werken, de Natuurkoffer, groene fondsenwerving, buitenwandelen met mensen met dementie en het effect van plantenwanden. Aan het einde van de dag wordt bovendien de winnaar van de fotowedstrijd bekend gemaakt: Ellen van Eck met een schitterende samenkomst van Nederlandse cultuur en natuur. Haar foto komt in acht deelnemende zorglocaties in Noord-Holland te hangen.

Toolkit communicatie

In het najaar van 2017 is een toolkit communicatie opgeleverd. IVN kreeg signalen binnen dat veel zorginstellingen graag nog meer willen doen aan (lokale) zichtbaarheid van GGG. Om de impact te vergroten en tevens te bouwen aan een netwerk van groene vrijwilligers

'Het lijkt alsof het zo had moeten zijn. Ik werk op de revalidatieafdeling. In de zorg kijk je, net als bij fotografie, op een andere manier naar de dingen om je heen. Samen met een paar col-lega's van de zorginstelling hebben we een hobbyfotografie-groepje. Het doel van de Grijs, Groen & Gelukkig fotowedstrijd, ouderen laten genieten van mooie natuurfoto's, is precies wat daarbij past. Dat ik ook nog eens de winnende foto heb gemaakt, maakt de cirkel voor mij rond.'

Ellen van Eck, winnares
GGG fotowedstrijd 2017

en het betrekken van de buurt. Om hen daarin te ondersteunen is vanuit het landelijke communicatieteam een aantal tools/middelen aan gereikt, zoals dit eerder al beschikbaar was voor kick-off.

Deze toolkit omvat:

- Voorbeeld communicatieplan
- Voorbeeld certificaat (worden in print uitgereikt via lokale IVN contactpersonen)
- Postergrid in word: voor lokale activiteiten
- Flyergrid in word: voor lokale activiteiten
- Icoon groene activiteit (zowel zwart als groen)
- Voorbeeld persbericht met instructie

Facebook resultaten fotowedstrijd

Berichtdetails
✕

IVN Natuureducatie

Gepubliceerd door Merel den Otter (👤) · 27 september 2017 · 🌐

Ouderen laten genieten van jouw mooiste natuurfoto? Doe mee aan de IVN fotowedstrijd! Veel ouderen in zorginstellingen komen nauwelijks buiten. Terwijl onderzoek laat zien dat alleen al het kijken naar natuur goed is voor je gezondheid. Help mee zorginstellingen te vergroenen én maak kans op mooie prijzen!

Grijs, Groen & Gelukkig fotowedstrijd | IVN

Wist je dat alleen al het kijken naar natuur een positief effect heeft op de gezondheid?

IVN.NL Meer informatie

58.592 mensen bereikt Promotie niet beschikbaar

Recente activiteit

Gepromoot op 29 september

Doelgroep: GGG fotowedstrijd

Door Merel Den Otter · Afgelopen

Resultaten bekijken

👍❤️👏 411 147 opmerkingen 132 keer gedeeld

👍 Leuk
💬 Opmerking plaatsen
🔗 Delen
👇

Prestaties van je bericht

58.592 Bereikte personen

---

879 Vind ik leuk's, opmerkingen en gedeelde items 📊

513 Vind ik leuk's	365 Voor bericht	148 Voor gedeeld bericht
212 Opmerkingen	147 Op bericht	65 Op gedeeld bericht
154 Gedeeld	132 Van bericht	22 Op gedeeld bericht

2.169 Klikken op berichten

1 Fotoweergaven	1.395 Klikken op link	773 Overige klikken 📊
---------------------------	---------------------------------	---------------------------------

NEGATIEVE FEEDBACK

17 Bericht verbergen	4 Alle berichten verbergen
0 Rapporteren als spam	0 Pagina niet meer leuk vinden

Activiteit voor statsbaken wordt gerapporteerd met de tijdzone PST. Activiteit voor advertenties wordt gerapporteerd met de tijdzone van je advertentieaccount.

Financieel jaaroverzicht

Bijgaand het financiële overzicht tot begin 2018.

Fase	Activiteit	Budget	Uitgaven 2015	Uitgaven 2016	Uitgaven 2017	%	Cofinanciering
Basis	Koplopers						
	Opstarten	€ 85.000	€ 57.186	€ 27.829	€ 0	100%	
	Fysieke vergroening in en rondom de koplopers	€ 250.000	€ 9.680	€ 137.500	€ 102.820	100%	€ 245.500
	Grijs, Groen & Gelukkig beleving	€ 300.000	€ 20.281	€ 279.330	€ 0	100%	€ 300.000
Groei	Opschaling naar 100 zorgcentra						
	Opschaling naar 100 zorgcentra die werken aan een groen activiteiten aanbod en groene Fonds voor aanvragen vergroening & natuurbeleving door nieuwe zorgcentra	€ 345.000	€ 59.687	€ 126.377	€ 118.360	88%	
		€ 250.000	€ 53.232	€ 127.680	€ 47.319	91%	€ 294.400
Beweging	1 miljoen mensen						
	Communicatie en PR met een bereik van minimaal 1 miljoen	€ 400.000	€ 110.631	€ 96.790	€ 99.599	77%	€ 3.000
Onderzoek							
	Uitvoeren onderzoek naar praktische toepassing van groen in de ouderenzorg, en publicaties t.b.v. opschaling	€ 75.000	€ 20.818	€ 19.318	€ 26.182	88%	€ 30.000
Project							
	Projectmanagement, verantwoording en –administratie (3 jaar)	€ 90.000	€ 27.615	€ 25.074	€ 16.307	77%	
	Totaal:	€ 1.795.000	€ 359.130	€ 839.898	€ 410.587	90%	€ 872.900

Totaal besteed vanuit IVN Grijs Groen & Gelukkig	€ 1.609.615
Totale bijdrage vanuit de sector (co-financiering)	€ 872.900
Totale besteding aan vergroening instellingen	€ 2.482.515

Afsluiting

Vooruitblik 2018

- Onze ambitie is om Grijs, Groen & Gelukkig in de komende jaren een vast onderdeel te maken van het aanbod vanuit onze organisatie. In ook in 2018 uit te breiden naar nieuwe zorglocaties. We sluiten aan bij initiatieven vanuit de lokale IVN vrijwilligers, en bieden waar mogelijk en gewenst onze expertise aan.
- Begin 2018 geven we een extra boost aan onze zichtbaarheid zowel online als zichtbaarheid op de zorglocaties met een GGG moestuinactie voor NLdoet.
- We bouwen in 2018 verder aan actief aan een Natuur & Gezondheid community. De maandelijkse nieuwsbrief is een platform voor organisaties en individuen die professioneel bezig zijn met dit onderwerp. In 2018 gaan we de nieuwsbrief verrijken met persoonlijke verhalen van vrijwilligers in de zorg.
- In 2018 maken we een handboek waarin we de aanpak en het proces alsmede de middelen om een succesvolle samenwerking tot stand te brengen zullen presenteren..
- In 2018 kijken we naar een bundeling van (nieuwe) onderzoeksresultaten in een overzichtelijke factsheet. Dit om de bewijslast over de inzet van natuur in de zorg steviger neer te zetten.
- Net als afgelopen jaren organiseren we in het najaar wederom een conferentie rond het onderwerp groene ouderenzorg. Onze intentie is om dit ook de komende jaren blijven aanbieden in samenwerking met zorgpartners.
- Tijdens Grijs, Groen & Gelukkig heeft IVN veel kennis en ervaring opgedaan over groene dagbesteding voor ouderen. Al deze kennis en ervaring wil IVN bundelen in een buitenactiviteitenboek voor ouderen. Met dit boek willen we de zorginstellingen, zorgverleners, mantelzorgers en vrijwilligers inspireren om vaker en doelgerichter met ouderen naar buiten te gaan en zo de kwaliteit van het leven te vergroten. We ontwikkelen dit boek in samenwerking met Tringa Paintings en de KNNV. Streven is dat het boek op de conferentie gelanceerd zal worden, in het najaar van 2018.
- IVN gaat in 2018 actief aan de slag om continuatie van Grijs, Groen & Gelukkig, ook na de periode met geldelijke ondersteuning vanuit NPL, vorm te geven. Wij zien groene ouderenzorg als een belangrijke koers die is ingezet en welke we willen blijven volgen en uitdragen. Daarbij zal vanaf 2018 ook meer aandacht uitgaan naar thuiswonende ouderen en aansluiting bij de thuiszorg.
- Om de transitie naar een duurzaam aanbod te realiseren willen we voor 2019 een klein deel van het door de NPL beschikbaar bestelde bedrag gereserveerd houden en inzetten om ons aanbod te borgen.

Ter afsluiting

We zijn overtuigd dat we in deze vergrijzende samenleving met Grijs, Groen & Gelukkig een bijdrage kunnen leveren aan een gelukkiger en waardige oude dag van onze ouderen. We zijn de Nationale Postcode Loterij zeer erkentelijk voor de steun die zij ons hierin heeft kunnen bieden. Het is een programma geworden waar veel mensen enthousiast van raken. We merkten dat bijvoorbeeld bij het grote aantal inzendingen bij de fotowedstrijd, maar ook

uit de voortdurende stroom van vragen om meer informatie. We werken er ook komend jaar hard aan om ervoor te zorgen dat groen en natuurbeleving steeds meer een basisvoorziening wordt binnen de ouderzorg die aansluit op de behoeften van bewoners en bijdraagt aan hun woongeluk en gezondheid.

Bezoekadres

Plantage Middenlaan 2c
1018 DD Amsterdam
020 622 81 15
info@ivn.nl
ivn.nl

Postadres

Postbus 20123
1000 HC Amsterdam

Bank NL36ABNA0249086697
RSIN 813950326
KVK 34147938

*Algemeen Nut
Beogende Instelling*

ANBI